

Etica în contextul sănătății și în context social

2020

JURĂMÂNTUL LUI HIPOCRATE

Ce este un cod de etică?

Un cod de etică este un document formal ce stabilește standardele de comportament etic pentru un anumit grup de persoane și scoate în evidență principiile etice ce se aplică în mod particular unui anumit grup de persoane.

Un prim efort de a reglementa comportamentul etic al celor care tratau bolnavii a fost făcut de Hipocrate.

HIPOCRATE

- s-a născut în anul 460 î. Hr. pe insula Cos din Grecia
- fiul lui Heraclid de la care a învățat arta medicinei
- în anii 420 î. Hr. a fondat o școală de medicină pe insula Cos, apoi una în Thessalia
- cel mai vestit medic al Greciei antice, considerat “Părintele Medicinei”
- a murit în anul 377 î. Hr. în Larissa

- moștenirea lasată de el este “Corpus Hippocraticum”, un volum care cuprinde 70 de lucrări de medicină dintre care istoricii cred că 6 îi aparțin cu siguranță lui, iar celelalte au fost scrise de alți autori

Corpul Hippocratic,
ediție 1555

Jurământul lui Hipocrate

- celebrul medic și fondator al școlilor de medicină a alcătuit acest jurământ pentru discipoli ca în felul acesta să-i oblige la moralitate și responsabilitate

Comentarea formei inițiale a Jurământului lui Hipocrate

“Jur pe Apollo, pe Asclepios, pe Higea și Panaceea, pe toți zeii și zeițele, luându-i ca martori că voi îndeplini, pe cât mă vor ajuta puterile și priceperea, jurământul și legământul care urmează.”

- răspundere față de autoritatea supremă
- Hipocrate a trăit într-o societate politeistă, dovadă fiind faptul că la începutul acestui jurământ enumeră zeii medicinei și apoi toți zeii și zeițele cunoscute grecilor

“Pe învățătorul meu într-ale medicinei îl voi socoti deopotrivă cu cei care m-au adus pe lume, voi împărți cu el averea mea și, la nevoie, îi voi îndeestula trebuințele, pe copiii săi îi voi privi ca pe frații mei și, dacă vor dori să devină medici, îi voi învăța fără plată și fără să le cer vreun legământ.”

- după zei primul în lista responsabilităților și obligațiilor este învățătorul și profesorul, chiar înaintea pacientului

- mai mult, respectul acesta avea să se extindă și față de descendenții învățătorului, adică fii, nepoți sau strănepoți pe care se obligă să-i învețe arta medicinei fără a le preda bani

- dacă cineva nu știe a păstra respect față de cel care l-a învățat, nu mai poate avea respect față de nimeni

“Preceptele, lecțiile orale și tot restul învățăturii le voi împărtăși fiilor mei, fiilor învățătorului meu și ucenicilor uniți printr-o făgăduială și printr-un jurământ, potrivit legii medicale, dar nimănui altcuiva.”

- responsabilitate față de învățătură
- și următorul alineat se referă în întregime la învățătură, cu privire la care medicul se obligă să transmită mai departe învățăturile acestei arte fiilor lui și fiilor maestrului lui și acelor discipoli care au jurat după obiceiul medicilor și nimănui altcuiva

“Le voi îndruma îngrijirea bolnavilor spre folosul lor, pe cât mă vor ajuta puterile și mintea, și mă voi feri să le fac orice rău și orice nedreptate.”

- responsabilitate față de pacient
- medicul are obligația de a acționa strict în interesul bolnavului , care reprezintă de fapt scopul profesiunii medicale, orice acțiune contrarie fiind incompatibilă cu exercitarea profesiei medicale
- datorează pacientului său loialitate și totalitatea cunoștințelor sale medicale

“Nu voi încredința nimănui otrăvuri, dacă îmi va cere, și nu voi îndemna la așa ceva, tot astfel nu voi încredința nici unei femei leacuri care să o ajute să lepede.”

- responsabilitate față de viața umană
- interzicerea eutanasiei și avortului, care, în zilele noastre reprezintă subiecte controversate

“Nu voi tăia ca să scot pietre chiar și la bolnavii la care boala se manifestă. Voi lăsa această operație să fie făcută de cei care practică aceasta.”

- responsabilitate față de limita cunoștințelor
- colaborare între medici
- unii medici (din aroganță, lăcomie etc.) efectueaza manevre sau interventii pentru care nu au suficientă competență sau pentru care sunt total incompetenti

“În orice casă aş intra, voi intra spre folosul bolnavilor, păzindu-mă de orice faptă rea şi stricătoare comisă cu bunăştiinţă, mai ales de ademenirea femeilor şi a tinerilor liberi sau sclavi.”

- responsabilitate privitoare la morala comportamentului in general si a celui sexual in particular
- interzicerea întreţinerii de relaţii sexuale cu pacienţii

“Orice aş vedea şi aş auzi în timp ce îmi fac meseria sau chiar în afară de aceasta, nu voi vorbi despre ceea ce nu-i nici o nevoie să fie destăinuit, socotind că, în asemenea împrejurări, păstrarea tainei este o datorie.”

- responsabilitatea păstrării secretelor profesionale
- confidențialitate medic-pacient
- echipa medicală nu trebuie să dezvăluie informațiile obținute din relația cu pacientul altor persoane care nu sunt implicate direct în îngrijirea acestuia.
- excepțiile sunt făcute doar când pacientul își dă acordul privind răspândirea informațiilor confidențiale sau când legea cere eliberarea anumitor informații.

Informațiile restricționate includ date ca: nume, diagnostic, vârstă, examene de laborator, proceduri chirurgicale.

*“Dacă voi respecta acest legământ fără să-l calc fie să
ma bucur pe deplin de viață și de meseria mea, pururi
cinstit de ceilalți, iar dacă îl voi nesocoti și voi fi un sperjur,
merit să am o soartă dimpotrivă.”*

- ultimul paragraf al renumitului Jurământ a lui Hipocrate este intenționat să-l facă conștient pe cel ce se obligă cu acest legământ cu privire la beneficiile respectării sau consecințele încălcării lui

- o concluzie în care se cer sancțiuni din partea divinității în sens pozitiv (binecuvântare) pentru cel care respectă jurământul și în sens punitiv (damnațiuni) pentru cel care îl încalcă

Evaluarea gradului de aplicabilitate a perceptelor Jurământului lui Hipocrate în condițiile medicinei actuale

Multe din principiile acestui jurământ sunt și astăzi valabile:

- “primum non nocere”. Originea acestui principiu nu se cunoaște, el nu se regăsește în Jurământ. O formă apropiată a acestuia poate fi găsită în Corpus Hippocraticum: “a ajuta, sau cel puțin a nu face rău”
- păstrarea secretului profesional
- interzicerea relațiilor intime cu pacienții

Altele reprezintă subiecte controversate:

- interzicerea avortului
- interzicerea eutanasiei

Profesorul de chirurgie Giorgio Lannetti de la Universitatea din Roma s-a implicat într-o campanie prin care speră să se renunțe la Jurământul lui Hipocrate pe motiv că "pasajele privind interzicerea practicării avortului și eutanasiei nu mai sunt de actualitate și pe care medicii rezidenți știu din start că nu vor fi capabili să le respecte." El susține că Jurământul rostit de absolvenții de la Medicină trebuie eliminat complet sau "modificat radical".

Alți medici italieni sunt de părere că Jurământul ar trebui păstrat așa cum este. Este cazul profesorului Mauro Moroni, de la Universitatea de Boli Infecțioase din Milano, care a declarat ca el personal le-a dat tinerilor medici să citească Jurământul scris în grecește chiar pe un pergament. "Unele valori nu se schimbă", a precizat el.

Alternative ale Jurământului lui Hipocrate

Rugăciunea Rabinului Mose Ben Mainmon - zis Maimonide -

“Doamne Sfinte, înainte de a-mi începe munca sfântă spre a-i vindeca pe cei creați de Tine, îmi ridic ochii spre Tronul Tău ceresc, cerându-Ți curaj și putere ca să-mi îndeplinesc munca cu cinste și ca să nu fiu orbit de dorul banilor și al renumelui.

Ajuta-mă să văd în fiecare suferind care ar veni să-mi ceară sfatul, pe Om, oricine ar fi, bogat sau sărac, prieten sau dușman, bun sau rău, dă-mi să văd în el omul suferind și numai omul.

Și dacă voi da peste medici mai înțelepți decât mine, fă-mă să învăț de la ei.

Iar dacă cei nepricepuți își vor bate joc de mine, fă-mă ca în ciuda lor, să cred în dragostea mea pentru meseria mea.

Numai adevărul să-mi lumineze calea, căci orice greșeală în drumul meu poate aduce moartea și durerea fapturilor tale.

O! Doamne Dumnezeu al milei și al îndurării, întărește-mă, sprijină-mă și insuflă-mi liniște și calm. Amin!”

Jurământul lui Maimonide

Sunt gata să-mi încep îndeletnicirea.

Vino-mi în ajutor, Dumnezeul meu, ca să-mi pot îndeplini munca așa cum se cuvine !

Pune în inima mea iubirea de știință și de adevăr și iubirea de făpturile tale.

Îndepărtează de mine iubirea de necuvenite câștiguri și iubirea de faimă, căci asemenea înclinații sunt contrare iubirii de adevăr și iubirii de făpturile tale.

Fă ca trupul și sufletul meu să fie dîrze și dă-le puteri ca să poată oricînd să fie de folos celui sărman și bogatului, omului bun și celui rău, prietenului și dușmanului.

Fă, Doamne, ca-n cel atins de boală să nu văd altceva decît omul...

Fă-mă să țin seama, în fața celor din breasla mea, de sfaturile celor știutori cu adevărat și ale celor dornici să mă învețe să înțeleg, căci mare și de necuprins este întinderea științei !

Textul actual

La primirea în rândurile Colegiului Medicilor din România, medicul va depune jurământul lui Hipocrate în formularea modernă adoptată de Asociația Medicală Mondială în cadrul Declarației de la Geneva din anul 1975:

---

*"O dată admis printre membri profesiei de medic,
Mă angajez solemn să-mi consacru viața în slujba
umanității.*

*Voi păstra profesorilor mei respectul și recunoștința care le
sunt datorate,*

*Voi exercita profesiunea cu conștiință și demnitate,
Sănătatea pacienților va fi pentru mine obligația sacră,*

*Voi păstra secretele încredințate de pacienți, chiar și
după decesul acestora,
Voi menține, prin toate mijloacele, onoarea și nobila
tradiție a profesiunii de medic,
Colegii mei vor fi frații mei,
Nu voi îngădui să se interpună între datoria mea și
pacient considerații de naționalitate, rasă, religie, partid
sau stare socială,
Voi păstra respectul deplin pentru viața umană de la
începuturile sale chiar sub amenințare și nu voi utiliza
cunoștințele mele medicale contrar legilor umanității.
Fac acest jurământ în mod solemn, liber, pe onoare!"*

Alte coduri de etică și deontologie folosite în prezent

Declarația de la Geneva emisă în 1948 după Codul de la Nurnberg (1947) și amendat în 1983 de către Asociația Mondială Medicală, prezintă în forma actuală următorul conținut:

“La momentul admitterii mele în cadrul corpului acestei profesii:

În mod solemn îmi voi pune viața în serviciul umanității. Voi acorda profesorilor mei respectul și gratitudinea ce li se cuvine. Îmi voi practica profesia cu conștiință și demnitate. Sănătatea pacienților mei va fi principala mea preocupare.

Voi respecta secretele care îmi sunt încredințate, chiar dacă pacientul a murit. Voi menține prin toate puterile mele tradiția, puterea și onoarea profesiei medicale. Colegii mei vor fi ca frații mei. Nu voi permite considerentelor de ordin social, politic, religios, rasă sau naționalitate să se interpună între mine și pacientul meu. Voi menține respectul pentru viața umană încă de la începutul ei și nici chiar sub amenințare nu îmi voi folosi cunoștințele medicale contra legilor umanității. Fac aceste promisiuni solemn, liber și pe cuvântul meu de onoare.”

De fapt ce este Jurământul lui Hipocrate decât o formă sublimă prin care medicul este chemat să vegheze la sănătatea semenilor săi, își asumă un set de principii ce s-au tradus și se vor traduce mereu nu numai ca înalte prescripții de ordin moral ci și ca veritabile norme juridice.

Șansa unui medic de a deveni bun, constă nu doar în pregătirea profesională, care este capitală, ci și în dezvoltarea conștiinței că tot ceea ce face se află sub semnul providenței, al datoriei față de semenii și față de Dumnezeu și mai ales sub semnul dragostei.

Valori etice – viața și libertatea

- Dreptul la viață aparține drepturilor fundamentale ale omului

-

ARTICOLUL 22 Constituția României

(1) Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate.

(2) Nimeni nu poate fi supus torturii și nici unui fel de pedeapsă sau de tratament inuman ori degradant.

(3) Pedeapsa cu moartea este interzisă.

Drepturi

- Art.. 23
- (1) Libertatea individuală și **siguranța persoanei** sunt inviolabile.
- (2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege.

Siguranța sănătății

Egalitate pentru sănătate

- **ARTICOLUL 16**

(1) Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.

- **Art. 34 – Dreptul la ocrotirea sănătății**

- (1) Dreptul la ocrotirea sănătății este garantat.

(2) Statul este obligat să ia măsuri pentru asigurarea igienei și a sănătății publice.

(3) Organizarea asistenței medicale și a sistemului de asigurări sociale pentru boală, accidente, maternitate și recuperare, controlul exercitării profesiilor medicale și a activităților paramedicale, precum și alte măsuri de protecție a sănătății fizice și mentale a persoanei se stabilesc potrivit legii.

Drepturile pacienților în legislația EU și națională – L 46

- ▪ dreptul la libertatea și siguranța persoanei;
- ▪ dreptul la viață privată;
- ▪ dreptul de acces la informație;
- ▪ dreptul la integritate corporală;
- ▪ dreptul la viață;
- ▪ dreptul la cel mai înalt standard posibil de sănătate;
- ▪ dreptul de a nu fi supus torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante;
- ▪ dreptul de a participa la elaborarea de politici publice;
- ▪ dreptul la egalitate și de a nu fi supus discriminării;
- ▪ dreptul la un recurs efectiv.

Contextul social, etica, sănătatea

- 1. Sănătate
- Oamenii au dreptul la resursele necesare sănătății. Potrivit articolului 25 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, (2) “oricine are dreptul la un standard de viață adecvat sănătății și bunăstării lor și a familiei lor”.
- 2. Comunitatea
- Oamenii sunt ființe sociale care interrelaționează inclusiv în scopul conservării sănătății comunității în care trăiesc.
- 3. Instituțiile
- Acțiuni necesare pentru creșterea eficienței în instituțiile medicale: comunicare onestă, transparență, standarde profesionale și etice ridicate.

Contextul social, etica, sănătatea

- 4. Colaborarea
- Infrastructura domeniului sănătății publice se compune dintr-o serie largă de discipline și sectoare care pentru a putea fi eficiente, este necesar să conlucreze.
- 5. Mediul fizic
- Efectul activităților umane asupra mediului a modificat echilibrul resurselor cu consecințe negative asupra stării de sănătate a oamenilor. și oameni, asupra mediului.
- 6. Oportunitatea de exprimare
- Corelat cu drepturile pacientului, orice persoană ar trebui să aibă oportunitatea de a contribui la dezvoltarea și elaborarea de politici de sănătate publică. Principala dilemă etică a sănătății publice o reprezintă echilibrul dintre libertatea individuală și responsabilitatea guvernului de a garanta protecția sănătății.

Contextul social, etica, sănătatea

- 7. instituții de sănătate publică
- Este important să se identifice și să se promoveze cerințele fundamentale privind sănătatea comunității prin instituții specializate.
- 8. Experiența
- Cunoașterea problematicilor din sănătate, cercetările din domeniul sănătății comunităților pot contribui la elaborarea diverselor politici de sănătate publică.
- 9. Știința
- Aplicarea metodelor științifice de cercetare în sănătatea publică asigură mijloace obiective de identificare a factorilor necesari asigurării metodelor și mijloacelor de păstrare a unei bune sănătăți atât a comunităților cât și individuale.

Contextul social, etica, sănătatea

- 10. Confidențialitatea informațiilor
- Instituțiile de sănătate publică trebuie să asigure confidențialitatea informațiilor pe care le dețin și să nu divulge informații care ar putea afecta în sens negativ individul sau comunitatea, decât în cazurile expres prevăzute de lege.
- 11. Valorile
- În elaborarea politicilor publice se are în vedere valoarea și demnitatea umană și nu atingerea eficienței optime sau a beneficiilor financiare, activitățile de prevenție având costuri ridicate.

12 autodeterminarea

- Noțiunile de voință și autonomie sunt elemente centrale în teoria autodeterminării.
- Persoana umană se naște, crește și se dezvoltă în mediul natural și beneficiază de influențele sociale. Pe de o parte există mediul, cu aspecte speciale care deseori încearcă să controleze comportamentul, iar pe de altă parte există organismul uman, căutând să se extindă și să modifice aspecte ale mediului.
- Teoria autodeterminării acceptă că mediul poate controla comportamentul uman, dar de asemenea, că deciziile individuale pot fi elemente cauzale în comportament. În acest fel interacțiunea dintre cei doi, om și mediu, este elementul autonom care determină acțiunea pentru deciziile individuale și permite unei persoane să contracareze forțele din mediu (Deci, 1980).